

Смугастий мов життя

Автор:

Ганна Ручай

Смугастий мов життя

Ганна Ручай

Базована на реальних фактах історія злочинця-рецидивіста радянських часів, який у юності потрапив до в'язниці з переконанням, що лише там можна знайти людей, не зламаних ненависною йому системою соціальних стосунків. Тюремна епопея, наприкінці якої герой нарешті починає розуміти, що любить свою матір і одну-єдину жінку, з якою в нього було всього кілька випадкових зустрічей на вулиці в різні періоди життя й за химерних обставин. Спроба проникнення в психологію героя, котрий свідомо відмовився від звичайного життя й обрав самотність як захист від зрад, може зацікавити і людей старшого віку, й представників молодого покоління.

Ганна Ручай

Смугастий мов життя

Роман

Частина перша

Відкіля беруться погані хлопчики

Коли навчишся бачити, як твій шлях збігає за обрій, як бринить на вітрі сухою травинкою, що пружно вгинаючись, от-от впустить тебе у безвість, мов сонну осінню кузьку, знизу, з п'ятьми, підіймають зміїні голови кровожерні спогади.

Ти ще не боїшся їх, ти спокійний і свідомий скорого завершення земних мандрів. Хтось із нас уже бредє собі неквапно узбіччям, залишаючи невиразні сліди на куряві, та з нещирою іронією поглядає на інших, тобто на такі самі роздовбані «жигулята» й «тракторці», що торохтять ледь попереду, а хтось іще зухвало, не озираючись, крокує білою смугою й тільки ледь здригається від гарячого подиху, коли чужі долі з гулом і свистом переганяють його на іномарках. Але й до того, й до іншого спогади однаково невблаганні. Що далі ти йдеш, то ближче вони підкрадаються. І коли нарешті обступлять так, що ні дихнути, ні поворухнутися в щільному колі образів минулого, здавалося, забутого, – починаєш упізнавати голоси ЗВІДТИ в кожній випадковій фразі, у кожному вигуку серед юрби.

І мимоволі сходиш з узбіччя в гарячий курний бур'ян, аби зірвати двійко здичавілих яблук у нічийому нині, а колись колгоспному саду...

Виявляється, ти просто сидиш на високій межі, по коліна в ще доволі свіжій і політньому запашній траві. Тільки й хотілося – вловити запах дитинства, сонячної волі без тягара чужих провин на власному сумлінні.

А ці набридливі голоси рвуться і рвуться у твою, здавалося б, сьогодні таку порожню, таку сонячну свідомість:

– Не, ну ви подивіться на них! Хіба ж це діти?! Та тут через одного – тюрма плаче...

«Тюрма не плаче, жінко, тюрма сміється і співає», – сказати б їй, так який сенс? Хіба вона зміниться від чиїхось там слів?

Якщо перефразувати жартома слова класика, то вийде: «Всі гарні вчителі схожі один на одного, а кожен поганий – поганий по-своєму...». І все-таки не смішно.

Хлопчики, напевне, десь класі в сьомому...

Саме таким він і починав...

А ці діти тільки й того, що яблуками кидаються. Ні щоб акуратно складати в дбайливо розставлені на траві ящики. І не знайдеться, мабуть, тут жодного такого серйозного і строгого барабанщика, гідного путівки в Артек, яким був Геник до приїзду в це трикляте місто!

...Він плакав цілу дорогу, як ніколи в житті. Такі великі сльози, такими рясними потоками ніколи раніше не лилися по його щоках. Ніякий біль ні раніше, ні згодом не змушував Геника ридати, як того дня, коли він побачив місто свого нового життя...

Свердловськ назавжди залишився для нього найкращим у світі. Там жили герої. Не ті, що їх показували в кіно, не командири й чекісти – інші, про кого сусіди говорили пошепки. Хлопчики поглядали на них боязко, а Геників батько казав, що ті дядьки «пройшли табори». Це були суворі чоловіки, синьо поплямовані рясним татуванням, часто й зі шрамами, всі як один просмажені чи то сонцем, чи пекучими вітрами, посічені зморшками, в які пов'їдалася чорна або червоняста пилюга ближніх і дальніх шахт, – ніби з пекла вирвалися. Змалечку Геник відчував побожний жах перед ними.

Вони говорили власною, хоч і мало зрозумілою дітям, але дивовижною мовою, котрою могли поставити на людині незмивне тавро. І головне – Геників батько був для них «своїм», бо десь-то й колись вони всі працювали пліч-о-пліч – «вольний» і «хімік». І було в цьому похмурому братерстві для Геника щось вище за звичне – піонерське й комсомольське... А признатися в цьому він не мав права.

Років із шести брат Вовка брав малого з собою на вечірні «проходки». На хлопчину ніхто з братових товаришів не звертав уваги, і він міг скільки завгодно в захваті витріщатися на молодих «вольноотпущенних», із якими Вовка вітався за руку. На цих було менше «наколок», обличчя вони мали не настільки чорні й посічені, як старі батькові знайомі, але з ними можна було нічого не боятися. Навпаки – його брата боялись усі його однокласники – саме тому, що він так відверто знається З ТИМИ.

Геник жадібно ловив незрозумілі фрази, подумки повторював і заучував, сам собі «в умі» пояснюючи по-своєму їхні страшні слова, чвиркнуті разом зі слиною через губу, й усім серцем прагнув теж стати таким – нічним жахом усіх «слабаків».

У каламутну пору свого життя йому належало тільки з чуток дізнатися, що місто мрії Свердловськ перейменували «назад» – на Єкатеринбург, що там колись відбулася звіряча розправа над царською сім'єю, але це вже для Геника нічого не змінило. Свердловськ залишився для нього Свердловськом, задимленим і захаращеним заводськими складами містом «вольноопущених» і «хіміків», раєм для того, хто мріє прожити справжнє «чоловіче» життя – як батько, Цар і Бог малого Геника.

Батько любив, здавалося тільки його, малого, бо Вовка був лише «пасинком». Геник не допитувався, що означає те слово, бо мав набагато більший клопіт – силкувався збагнути, що єднає батька зі світом «лагерних», але так і не впорався з цим.

У тепер уже легендарному для Геника Свердловську він, відмінник і шкільний барабанщик, залюбки вивчав абетку двірських і вуличних правил, опановував науку протистояння робітничих районів, складав іспити поки що більше для характеру, ніж для кулаків.

І після всього цього – в сонне царство, у застоєне болото...

Далеко, далеко, сонячно, метушливо й порожньо...

Там він устиг завоювати право ні перед ким не схилити голови, жорстко відстоювати своє «я» і домагатися вільного існування в такому вигляді, в якому сформувався, без переробок, не ламаючи себе.

А тут належало все починати з нуля.

Завойовувати двір.

Завойовувати вулицю.

Завойовувати клас...

Але спочатку – завойовувати себе – право гаркавити, вимовляти власне прізвище на розкотистий французький манір – грасируючи, як сказали б тепер.

Відтепер він не Генік, а Чужий, Гаркавий...

«Дурненький»

Коли в тебе є все, що потрібно, не замислюєшся, звідки це береться. Воно є і буде завжди, як сонце в небі. Так, напевно, думають усі діти. Є – тому, що так має бути.

Ідеальна картинка кінця 60-х, чорно-біла, намальована для підручника з англійської мови. Зашторене вікно, настільна лампа освітлює клаптик стіни зі шпалерами в квіточки і круглим годинником, хлопчик, схилений над книжкою. Навіть, здається, чути розміряне цокання. Затишно, чисто, всі речі на давно визначених місцях, тільки чомусь трішечки тривожно. Вечір, а ти сам удома. Так у «правильних» книжках «правильні» хлопчики роблять уроки.

«Правильні» хлопчики – це хлопчики з порядних робітничих родин, трішки шибайголови, трішки верховоди у вуличних витівках, але загалом – цілком благополучні. Особливо ті, у кого є старші брати, що дають «правильні» установки: нормальний пацан повинен уміти битися, але – тільки захищаючи слабших! А вже якщо ти розвинений не на свої літа – і поготів...

Брата Вовку цієї осені провели до армії, а його письмовий столик перейшов до Геніка практично новеньким. Ось чого Вовка не вчив молодшого брата – то це марнувати дорогоцінне здоров'я на такі дрібниці, як шкільне навчання. Читати-писати вмієш? І добре! А далі – таксі доправить!

Генік не зовсім розумів, як це можна – бути «розумним» на вулиці й настільки дурним у житті. Але вуличне життя – життя загадкове, з власними законами, страшенно складне, однак настільки ж і привабливе...

Годинник знає свою справу. Працюй чи мрій, а вже не багато й не мало – пів на сьому. Час для міжсезоння не ранній. Коли за вікном вітер і дощ, о цій порі всі давно вже вдома.

Навіть якось псує вечірній затишок неприродна тиша в квартирі...

Не дивно, що на пронизливий дзвінок хлопчина кинувся з радістю. Звичайно, це батько!

У півморозці коридору (світла в поспіху не ввімкнув) розгледів лише постать у звичному батьківському півпальті.

Геник прожогом кинувся в кімнату, схопив зі столу зошита, щоб продемонструвати свої успіхи й почути трішки неухважне, трішки стомлене, але таке важливе в цей незрозуміло-тривожний вечір: «Добре, синку... Давай-но вечеряти».

І тільки коли вже стояв на порозі, стискаючи зошит у руці, розгледів, що ввійшов зовсім не батько! Тільки півпальто і схоже.

Незнайомець зробив крок до порогу, через плече Геника зазирнув до кімнати.

– А мати де? – не дочекався відповіді й сам собі пояснив:

– Ну, певне ж, із роботи не прийшла ще...

Далі розвернувся та мовчки вийшов. Двері за ним голосно лянули.

Зі стану заціпеніння Геника висмикнув телефонний дзвінок. Він не відразу підійшов – після дивного візиту чомусь стало страшно. Однак телефон дзвонив і дзвонив, тож Геник нарешті підніс до вуха слухавку, щоб позбутися звуку, який так лякав.

– У тебе більше немає татка, Генику, – хрипко, якось по-чужому пролунав мамин тихий голос.

А далі – самі гудки.

Батько працював бригадиром мулярів.

Він приїхав у це українське містечко на велике «всесоюзне» будівництво грандіозного й славетного в майбутньому монстра п'ятирічок – Шинного комбінату. Комсомолец-доброволец, згодом – комуніст, із тих, що завжди «вперьод!» – він із 16-ти літ мандрував такими «передовими стройками». Знаходив там вірних комсомольських подруг – і їхав далі. Подруги залишалися. Тільки Геникова мама, зустрінута на попередньому великому будівництві в Свердловську, покинула все та подалася за чоловіком. Може, й тому, – шепотілися свердловські сусідки, – що мала вже старшого, «нагуляного» від якогось таємничого «хіміка». Не схотіла ще й молодшого залишати без батька. Чи передчувала, що це будівництво для її суворого й невгамовного друга вже останнє?

Того чорно пам'ятного дня раптом завалилася плита перекриття, причавила батька та його товариша, який випадково опинився поряд. Усіх дивувало, як бригадир не просто зумів вибратися сам – ще в гарячці й керував робітниками, котрі похапцем розгрібали завал, щоб витягти іншого потерпілого. Та коли все-таки розтягнули уламки – він раптом упав і вже не зміг підвестися. В лікарні його не стало.

Геник довідався про все це набагато пізніше. Тобто, можливо, він і знав з самого початку – адже обов'язково хтось повинен був йому розповісти! Але хлопець не зрозумів, не запам'ятав, не усвідомив. Ніяк не міг збагнути: батька більше нема, ніколи не буде. Геник так напружено боровся з цією думкою, що зовнішній світ прослизав крізь нього, не зачіпаючи свідомості. Тому й здавалося, що про обставини батькової загибелі довідався значно пізніше... Напевне, через кілька років... Або століть... Після всіх цих вінків, юрби в темному одязі та масках вдаваної скорботи...

Чомусь виразно запам'яталися Геникові тільки обличчя однокласників. Власне, однокласниками він ще їх і не вважав. Чи вважав – формально, та не до кінця.

З цими дітьми після переїзду зі Свердловська Геник устиг провчитися лише півроку.

А поки що нові однокласники стояли біля труни його батька. Вони прийшли, бо їм пояснили: так треба, це ваш товариш, ви повинні йому співчувати. У ті часи всі й кожен були комусь щось повинні – це нікого не дивувало.

І діти чесно, як справжні піонери, виконували свій обов'язок перед однокласником – хто як умів. Але були ще настільки юними, що вміли дуже мало. Тому гримаси вдовоної скорботи на їхніх дитячих личках мали ще страшніший вигляд, ніж удавані сльози старших.

Звідки Геник знав, що удавані? Але ж умерла не їхня найрідніша людина?!

Навряд чи це відчуття фальшу, яке свербіло тоді в ньому, було родимим. Принаймні до цього фантастично страшного дня він такого не відчував.

Можливо, надмірна напруга спричинилася до такого похмурого «відкриття». Але саме воно, певне, й відіграло фатальну роль – Геник не вірив людям. Ніколи не вірив. Він чомусь перейнявся думкою, що тільки він щирий – адже горе тільки в нього! Всі інші брешуть і вдають кожен щось своє...

Напевне, це була просто дитяча істерика – але так, як він реготав тоді, дивлячись на ці обличчя, на цю іграшкову скорботу, Геник досі не сміявся.

Та й у подальшому житті не міг пригадати настільки великої радості, що могла б викликати щось більше за скупі посмішки на його обличчі, так само, як і настільки великого горя, щоб потекли сльози.

Відсміявся раз і назавжди того чорного дня (хоча так і не заплакав!) та ніби на всю решту життя забув, що таке сміх і що таке сльози.

– Не звертайте уваги, – сказала мама шокованим дорослим. – Дитина, дурненьке – що воно розуміє!

Складно бути Чужим

Але хто мусить за це відповідати? Він сам, тільки він сам. Адже той, хто не пробачив, є не пробаченим...

Братова жалобна відпустка скінчилася, й він знову поїхав у свою частину.

Мати без кінця бігала по якихось закладах, оформляючи пенсію в зв'язку з втратою годувальника. Їй постійно було ніколи, вона нервувала і гнівалася не знати на що, без кінця збираючи якісь довідки, щоразу нові. На Геніка часу не лишалося.

Єдині фрази, якими вони тепер обмінювались іноді, були:

«Мамо, мені потрібно...»

«Грошей нема!»

Генік не розумів: чому зі смертю батька в дім прийшли злидні? Адже й мати працювала, і їй платили пенсію. Чому такими вбогими стали сніданки й обіди, чому мама поставила латку на його старі штани замість того, щоб купити нові?

Генік був переконаний: вона має гроші, вона просто збожеволіла та ховає їх на якийсь міфічний чорний день. Які ще чорні дні чекають на них? Хіба не все чорне вже сталося в Геніковім житті?

Але як добре вихований хлопчик, він не міг сперечатися з матір'ю, чогось вимагати. Просто відмовився йти до школи в залатаних штанях. І день, і другий, і третій...

Валандався вулицями та мріяв утекти назад у Свердловськ – де всі його знають, де він перший шкільний барабанщик і водночас – верховода й неперевершений вуличний боець свого району... Це був рай. Це були казкові сни – назбирати грошей на квиток і сісти на потяг...

А ввечері мати, викликана в школу, де їй повідомили про синові прогули, взялася до паска.

Геник вирішив діяти інакше – по-чоловічому.

Наступного ранку сам пішов до директора і сказав:

– Вибачите мене за прогули. Я не міг іти в школу, тому що... Бачите, яка латка на коліні? У мене інших штанів нема, в класі будуть сміятись... Я ж новенький, до мене ще не звикли...

– Іди на урок, – сухо кинув директор, не підіймаючи голови від паперів, розкладених на широкому столі. – Йди, я сказав! Я передам учителям твоє прохання не викликати тебе до дошки...

Геник увійшов до класу, прикриваючи коліно портфелем, пробрався за свою парту і не вставав би з-за неї до кінця уроків, якби на географії все-таки не викликали.

– Можна з місця? – запитав він.

– Чого це? – обурився вчитель. – Ти в нас особливий, чи що?

– А гаркаві в нас до дошки не ходять! – заіржали веселуни на задніх партах.

Замість того, щоб іти відповідати, Геник прожогом вискочив із класу.

Наступного ранку мати приготувала йому нові штани, але пожбурила ледь не в обличчя – так, немовби Геник жадав від неї неможливого.

«Більше ніколи...» – подумав він, зціплюючи зуби.

Надягнув старі, залатані, й подався в школу.

Не ховаючись, пройшов на своє місце. З так само зціпленими зубами виходив до дошки, а його, як на зло, викликали мало не на кожному уроці. Нарешті на

останньому, котрий вела класна керівниця, увійшов директор. Звелів усім сісти й почав:

– На жаль, поки ще не всі учні нашої школи живуть у достатку. Є багато родин, яким не вистачає на їжу та одяг. Це здебільшого неповні родини, ті, в яких немає батька... Ми зобов'язані піклуватися про своїх учнів, які терплять нестатки. І ви, діти, маєте завжди пам'ятати, що у вашому класі є хлопчик, родина якого долає великі труднощі, й розуміти його. Ось бачите, школа поклопоталася про те, щоб йому виділили 40 карбованців на нову шкільну форму. Беріть приклад зі старших і завжди допомагайте тим, хто потрапив у скрутне становище. Геннадію, будь ласка, вийди і візьми гроші, за які твоя мама зможе купити тобі новий одяг.

Це було перше справжнє приниження. Його Геник не пробачив світові дотепер. Але хто мусить за це відповідати? Він сам, тільки він сам. Адже той, хто не пробачив, є не пробаченим...

Він знову (вкотре!) стиснув зуби до болю й узяв ті гроші, щоб удома кинути в обличчя матері, як вона йому раніше – нові штани.

А потім попросився в нову школу. І хоч скільки вправлявся перед дзеркалом, вимовляючи своє лунке прізвище за методом Цицерона, з ліщиновими горіхами в роті, майже не гаркавлячи, – все одно школи в його житті мінялися ледь не кожного нового навчального року...

У цьому місті зі школами виникла додаткова проблема: вони тут поділялися на російські та українські. Останніх було менше, але саме такі чомусь, як на зло, всі були ближче до Геникового дому, ніж російські, і йому випало жити в середовищі «кугутів», «рогатих», як називали учнів цих шкіл «центрові» хлопці, які вчилися в більш віддалених, російських. Геник не розумів, у чім полягає різниця між тими цілком в усьому ніби й однаковими його однолітками. Учнів «укрАинских» шкіл зневажали тільки за те, що говорять вони «по-укрАински» (Геник усе життя вимовляв це слово так, як почув уперше в цій містечку). Він був дуже здивований, коли за багато років по тому, виявилось, що говорить він із вихідцями з «укрАинских» шкіл зовсім не українською мовою, а якимсь там «суржиком», бо свято вірив багато років: саме оце і є та сама зневажувана «центровими» «укрАіська» мова.

У свої ж 12 він не в змозі був збагнути, чому такі дурниці настільки розділили хлопчаче товариство його тутешнього району, що війни точаться не «вулиця на вулицю», а «школа на школу». Йому навіть здавалося, що хлопці з «рогатих» шкіл привітніші до приїжджих, ніж ті, що вчать в «центрових». Але останні одягалися модніше, зналися на більш модній музиці й товариських стосунків вдостоювали не кожного, а тільки строго уподібненого до них. Вони чимось, хай і віддалено, нагадували «авторитетів» із братової свердловської компанії, тому Геник вирішив повірити таки їм, а не «рогатим».

Тепер би він залюбки пішов до найближчої школи – як уже ти гаркавиш, то не має значення, як вимовляти – «т'гикутник» чи «т'геугольник». Але ж тоді «центрові» матимуть право і його «ганяти по району сраним віником», як грозяться ганяти всіх «рогатих»?! Його, певна річ, не надто поганяеш, але ж сам факт, кривдний для такого гордого Гаркавого...

Так і блукав Геник із одного кінця міста до іншого в пошуках такої школи з російською мовою навчання, що більш-менш лояльно приймала б «чужих»... Аж поки не дістався до «жидярської». Як учнівський, так і вчительський колектив тут складала переважно євреї. Акуратних, вихованих хлопчиків із цієї школи однаково переслідували й «центрові», й «рогаті», та Геник несподівано саме тут знайшов собі місце. Він успішно лупцював на вулиці й тих, що волали його однокласникам услід: «Жид пархатий, говном напхатий!», і тих, які випльовували їм у обличчя: «Бей жидов, спасай Расею!».

У роду його батька були серби, в матиному – татари. Батько вважав і гучно називав свою родину інтернаціональною. Цим званням Геник звик пишатися. Він був справжнім піонером-інтернаціоналістом, і на знак пам'яті про найріднішу і найшановнішу в світі людину товк пики всім, хто, на його думку, не вкладався в це святе поняття.

Після двох-трьох роз'юшених носів, дивна лють, яку викликало в нього геть усе в цьому чужому місті, попускала, а головне – «затюкати» його, учня «жидярської» школи, Гаркавого, не вдалося жодному з тутешніх угруповань. Він був сам по собі, не погоджуючись із приналежністю до жодного з них, і ніхто не наважувався тягти на свій бік упертого хлопчину з нетиповими для «жидка» міцними й швидкими на розправу кулаками. Навіть районні «авторитети» від нього відступилися.

З плином часу Геник почав відчувати щось подібне до поваги, якої, звичайно, жодним чином не виказував своїм тихим і ввічливим однокласникам, які ходили ще й до музичної школи, прочитали абсолютно все, що можна було прочитати в їхньому віці, й знали, мабуть, теж усе на світі, а головне – так ясно й чітко викладали свої думки, що в Геника відвисала й без того важкувата щелепа. Він сам би залюбки пішов до музичної школи, але по класу гітари, якої, певна річ, мати нізащо не погодилася б купити.

Білий кефір і червона кров

Він ще не розумів тоді, напевне, що жити так – це ще й значить: нікого не любити...

Геник ніколи раніше не замислювався, що рідні люди – обмежувальні знаки на шляху практично до всіх задовольень. «Цього не можна». «Це непристойно». «Інші так не роблять». Тепер не було кому виголошувати формули, яких він звик дотримуватися неухильно. Й самому часом робилося смішно: як міг вірити в такі дурниці?!

Його переповнили сотні, тисячі планів, реалізовувати які він кинувся з невситимою жагою діяльності, ніби всі попередні роки просидів на прив'язі.

Щоправда, мати іноді запитувала вечорами, чи зробив він уроки й чому не помив після себе тарілку. Але Геник знав, що це так, для порядку. Насправді ні ця тарілка, ні сам Геник із його уроками, здавалося, її не цікавили. Вона була стомлена, невдоволена та байдужа до всього, крім власних глибоко схованих думок. Геник читав це в її очах, які немовби дивилося крізь нього.

Йому в пам'ять глибоко врізалася фраза, що її мати промовила на похороні. Ні, це не образа була – швидше, усвідомлення власної нікчемності в її очах. Хто він для матері? Дурна лялька, яку вона повинна (знову це тупе слово – «повинна»!) одягати й нібито виховувати.

А може, і їй зручніше було б, якби Геник раптом зник із її життя? У неї відпали б якісь кухонні клопоти, могла б день і ніч думати тільки про те, про що так завзято не хоче говорити з Геником?

Саме в цей час він і потоваришував із єдиним по-справжньому цікавим йому однолітком – Вітьком із сусіднього під'їзду; добре, що тепер не було кому контролювати, з ким і де він тиняється.

Вітько походив із так званої «неблагополучної» родини, близько сходиться з ним «гарні» хлопчики на кшталт Геника побоювалися. Але Геник же більше не був «гарним»! Принаймні, так він вважав.

Коли тато був живий, мати частенько сварила сина за спілкування з небезпечним Вітьком. Адже з випадково підслуханих розмов дорослих Геникові було відомо, що батько у Вітька алкоголік, а мати й зовсім... На цьому дорослі якось ніби затиналися, але Геник знав, що вона «промишляє на вокзалі» чимось таким, про що й говорити непристойно.

Насправді, як пізніше дізнався Геник від того ж таки Вітька, нічого аж такого непристойного, на його думку, не було в способі заробітку цієї цікавої родини. Тиняючись вокзалом, хтось із них – сам Вітько, його старший брат, мати чи батько – «вчисляли лопуха»: солдатика-«чурку», який з пересадкою їхав із відпустки з валізкою, натоптаною ізюмом і курагою, чи якусь тітку з великими торбами, підсідали до майбутньої жертви на лаву в залі очікування, заводили розмову й не відставали, поки їх не попросять поглядіти речі, щоб збігати в буфет чи туалет. Отоді спокійно забирали валізи й клумаки та несли додому. Дуже зручно, дім за три кроки від вокзальної площі. Що самі споживали, що продавали на «толкучці». Так і жили. Вітько так барвисто розписував дурість «лопухів», що Геник заходився із реготу. За Вітьковою теорією виходило, що «лопухи» самі винні й що наука їм не завадить. Геник був із ним згоден на всі сто відсотків. Світ взагалі поділився для нього на розумних і «лопухів». Вони з Вітьком, певна річ, належали до розумних.

Коли батько ще був живий, він дуже не схвалював Геникових візитів до цієї родини й один-єдиний раз навіть узяв паска. Це сталося, коли Геник повернувся додому надто пізно та чесно зізнався, що гуляв із Вітьком.

І поки заборонялий карали, це було цікавою грою – скористатись нагодою, щоб завітати в захарашену чужими речами квартиру Вітькових батьків.

Але саме зараз, коли все стало можна, коли ніхто більше не забороняв зустрічатися з ким завгодно – Геник відчув, що саме Вітько йому й потрібен. Це було якоюсь підсвідомою помстою, чи то рідним, котрі ось так узяли й усі разом покинули його, чи самому собі невідомо за що...

Раніше Геник дуже захоплювався малюванням, навіть якийсь час мріяв стати художником. Він був шульгою, переученим ще в дитсадочку спершу тримати ложку, а потім, уже в школі – й ручку правицею. Але малював завжди тільки лівою, бо ніхто не зважав на те й не вимагав дотримання в цьому певних правил. Старенький учитель хвалив його малюнки. Але тепер усе це здавалося Геникові смішним, і що більше сипалося зауважень щодо недбальства, то з більшою зневагою він ставився до колишніх занять.

За літо й зовсім забув, що його лівиця – Творча. З неї найкраще вдавався нищівний удар у щелепу. Писати й малювати він навчився одночасно: пояснювальний диктант із мови в класі правою рукою, карикатури на однокласників на промокатці – лівою. Усім це страшенно подобалося. Однак за літо Геник, здавалося, цілковито занедбав свою творчу руку. Яюсь не до творчості стало.

«Лівий» Геників удар знав уже весь район. Його кулак був силою – нещадною і нищівною. Ще зі Свердловська, який став тепер примарнішим, Геник запам'ятав, що єдиний спосіб залишатися собою на вулиці – силоміць довести власну перевагу. Нехай поки що лише в тісенькому світі свого району. Настане час, коли світ поширає. Він ростиме разом із Геником – і хтозна: може, панувати йому випаде не тільки в районі...

Дотепер він навіть не курив.

Ні, спробував, звичайно, один раз. Немає, певне, в світі хлопчака, якому колись один зі старших товаришів не дав затягнутися «по-дорослому». Але тоді це Геникові не надто сподобалось. Та й батько, ледь зачув характерний запах, спокійно сказав: «Побачу із сигаретою – рота порву». І справді, заклав пальці за кутики Геникового рота й несильно, але дуже боляче смикнув їх у різні боки. Геник на фантазію ніколи не скаржився, тому легко уявив, як тріщить,

розриваючись, тонка шкіра. Звідтоді сигарета в нього асоціювалася саме з таким тріском розірваного рота. Не стільки страшно, скільки гидко. Й начхати йому було, що з цього приводу думали малолітні курці в класі та в дворі, порожніми своїми голівками ледь дотягуючись до плеча довготелесого як на свої літа Геніка.

Пити також досі не пробував. І Вітьків батько, на думку Генікових рідних, жалюгідний п'яничка, був йому таки неприємний, якщо підходити надто близько.

Та коли Генік почав щодня бувати в домі нового товариша, його вразило щось нове; тоді, на тлі сірих повчань про мудрість і нескінченну батьківську турботу з боку радянських партії та уряду, воно здавалося духом вільнодумства.

Генік раніше навіть не уявляв, що можна отак, не замислюючись, говорити все, що спаде на думку. Тут знущалися з того, що нав'язували в школі, – гасел і девізів, з того, що вчителі й Генікові батьки називали мораллю...

Пізніше він розібрався: ці люди не жили на показ. Їм було начхати, що про них подумують. І в цьому Генік знаходив якусь особливу принадність.

Тільки таким і має бути повноцінне життя! Нікого не боятися, ні на кого не оглядатися, на все плювати – робити, як тобі подобається! Він ще не розумів тоді, напевно, що жити так – це ще й значить: нікого не любити...

А поки що не день міцніла їхня з Вітьком дружба.

Вони ніби доповнювали один одного. Генік був кмітливий і енергійний, Вітько – просто дужий і готовий завжди підтримати будь-які витівки.

Але найскладнішим завданням виявилось добування грошей. Адже ризиковані розваги дорого обходилися школярам.

Так усе й звелось до банального пошуку засобів для вільного та красивого життя.

Крали більше в підвалах. Спочатку це були всього-на-всього порожні слоіки. Особливо цінувалися трилітрові – коштували по 40 копійок штука. А сорок копійок – на той час «добрі» гроші.

Вітько, за звичаєм своєї родини забирав додому помідори з огірками, витягнуті з коштовної тари, якщо не знаходилося порожньої. Геник на свою частку такої «здобичі» не претендував. Удома він практично не харчувався. І ще пам'ятав, що мати дуже боляче вдарила його, маленького, коли посмів без дозволу взяти чужу іграшку. Знав: якщо вона здогадається про таємний промисел – синові буде непереливки. Зате грошей у неї тепер просити не доводилося.

Того літа 1969 року вони з Вітьком побачили багато чого: познайомилися з безліччю «бариг», на яких мало не офіційно працювали такі хлопчачки, як вони, «старшими на районі», здебільшого тими хлопцями, що вже встигли «відмотати срок» і на цій підставі отримали право стежити за дотриманням злочинських та бійцівських правил, що по-зонівськи називалося «поняттями», справжні криваві побоїща, в яких мали виборювати власне право на «вільне плавання» в морі дрібного шахрайства без якого у Вітьковім товаристві не мислилося хлоп'яче життя...

Для Вітька все це було звичним, а от Геникові, чийого брата поважали тільки завдяки батькові, довелося збагнути просту істину: хочеш вижити на вулиці, тримайся за того, хто її краще знає, і намагайся бути дужим.

Удвох із Вітьком вони здавалися одноліткам доволі значною силою – їх почали побоюватися.

Спрацював на це й ще один випадок.

«Другою домівкою» для Геника на той час давно вже був єдиний на районі кінотеатр. Старенький, із аварійним «малим» залом (зате «великий» ще тримався, хоча й дав тріщину по стіні), але на диво затишним зі своїм напівтемним фойе, увішаним чорно-білими портретами усміхнених акторів під склом.

У «великій» залі, на улюбленому задньому ряду, «на верхотурі», з квитком за 20 копійок під час денного сеансу можна було вирішити всі хлопчачі проблеми, подуріти, похихотіти, подразнитися з дівчат, здійснити «товарообмінні»

операції, домовитися про вечірні «стрілки» та «розбірки», завести корисні знайомства й налагодити потрібні зв'язки, укласти усні угоди про ненапад чи, навпаки, викликати на бій – словом, життя в залі кипіло й вирувало, поки на екрані миготіли кадри кіножурналу про досягнення п'ятирічок або нудного кіно про чисту любов комсомольця до міщанки, або навпаки, яка завершується драматичною розлукою під час відбуття одного з закоханих на чергове всесоюзне будівництво. Іноді йшли фільми про війну – тоді в залі тихішало. Тільки вибухи з екрана глушили захоплені хлопчачі коментарі.

Дуже холодної чи дощової днини тут можна було зігрітись і просто подрімати. Білетерки «для порядку» вдавали боротьбу «з хуліганями», але Геник знав: ім байдуже й до «хуліганів», і до лушпайок від насіння під кріслами, й до галасу в кінозалі. Він чудово розумів: усім у цьому світі на все начхати. І це його влаштовувало.

Ось і цього дня він зібрався поєднати приємне з корисним – пообідати в кіно. Приберіг пляшку кефіру та бублик, аби спокійно попоїсти в темному кінозалі, бо давно звик обідати саме в такий спосіб. І чомусь якраз цього дня одному зі старших хлопців здумалося відібрати в нього, в принципі, не потрібну пляшку кефіру. Але той хлопець невдовзі пожалкував, що зв'язався зі «свердловським». Пляшку Геник просто розбив... об його голову. Це справило на всіх приголомшливе враження: білий кефір і червона кров. І ніхто не міг сказати, що Геник не правий.

Звідтоді він постійно так виборював справедливість. Дехто часом здригався, згадуючи про це.

На Уралі Геник удосталь надивився на життя «вуличних пацанів» і знав: не триматимешся впевнено, кожен зустрічний хлопчисько легко вичистить тобі кишені й нікому це не здасться злочином. Вулиці мають свої закони: не вмієш за себе постояти – розплачуйся.

Містечко його нового, нелюбого життя було тихим раєм у порівнянні зі Свердловськом, але це зовсім не означало, що закони вулиці тут не діяли. Покажи силу – й тебе поважатимуть. Раніше Геник усе подібне засвоював суто теоретично. Після випадку з кривавим кефіром почав застосовувати на практиці.

Він сміливо гуляв навіть сумно відомим Зарічанським мостом, про який ходили похмурі чутки. Мовляв, якщо спіймають тамтешні пацана з міста, змусять увесь міст сірниковими коробками переміряти. Геник багато разів перевіряв: ніхто не посмів його зачепити навіть на цьому горезвісному мосту. Чи то якимось дивним чином відчували в ньому силу, що тільки почала прокидатися, чи брехали хлопчиська про «страшний» міст...

Власне, це було не так і важливо: головне, що Геник пізнав ціну чужого страху, що давало можливість самому нічого не боятися.

У своєму ж районі вони з Вітьком принципово вирізнялися з дитячої юрби. Намагалися навіть одягатися однаково. Речі купували на вкрадені або відібрані в слабших хлопчаків гроші. Якщо мати запитувала, звідки в нього нові речі, Геник не змигнувши оком відповідав, що ходить розвантажувати вагони.

Рятувало те, що жили недалечко від вокзалу. Саме вокзал давав поживу для нової Геникової «творчості».

Один зі способів «полювання» практикувався найчастіше.

Що таке туалет на вокзалі часів застою? Морок, бруд і сморід. Тому вікна там завжди стояли відчинені. На підвіконня, розташовані досить високо від підлоги, відвідувачі ставили речі як на єдине відносно сухе й чисте місце. На паркані ж за вікном сиділи двоє зовні цілком безневинних дітлахів і спокійно спостерігали за невпинним рухом юрби. Відбувалося це завжди ввечері, але не особливо пізно – поки людей ще досить багато. На безлюдному вокзалі робити вже нема чого – це кожному зрозуміло.

Вони легко зіскакували з паркана, хапали сумку з підвіконня і миттєво зникали.

Жодного разу за весь час, поки хлопчиська займалися ризикованим промислом, не знайшлося сміливця, який би наважився пірнути слідом за ними в пільму за якимись підозрілими халабудами та гаражами.

Тоді Геник і навчився винаходити щодня новий спосіб «розбагатіти» за чужий кошт. Це була захоплива гра: сьогодні ліньки було ворушити мізками, то просто перейняли на розі «синка» та відняли все, що мама дала на шкільний сніданок, а завтра, коли опанує натхнення, – підемо на ринок, та, глузуючи, відверто

грабуватимемо бабусь, які торгують насінням... А коли не ліньки було й хотілося розмаїття вражень, гостроти відчуттів, переслідувань і ризику – Геник умів знаходити такі місця для «полювання», в яких ніхто б не додумався запідозрити злодюжку.

Нахабству його не було межі. Міг просто, проминаючи прилавок, простягти руку й згребти жменю дріб'язку під самим носом у продавщині. І робилося це легко – на одному подиху, тим більше що й брав Геник небагато.

Але з деякого часу він почав виходити на промисел наодинці.

Чомусь постійно так збігалося: варто було йому з'явитись у базарному ряду в пошуках здобичі, – як у наступному починали миготіти серед юрби обличчя Вітькових однокласників. Після декількох подібних «збігів» Геник зрозумів, що Вітько просто виказує іншим способи добування грошей, які Геник вважав власним винаходом. Більше того – незабаром виявилось, що Вітько ще й хвалився, буцімто саме він учив Геника так легко, артистично «працювати» в юрбі...

Власне, Геникові й не шкода було, часом навіть лестило, що його практика пішла в маси й користується такою популярністю. Він був багатий на подібні вигадки й кидав їх «із панського плеча» в юрбу однолітків, не дорікаючи Вітькові за хлоп'ячу непорядність.

Інших друзів, іншої «розради» серед шкільної туги та цілковитої відсутності родинного тепла в Геника не було. Саме в той час навчився він цінувати все, що дарувала не надто щедра доля...

Спорт звичайний і нетрадиційний

Коли життя так широко посміхається тобі, варто, мабуть, і замислитися: чи щира ця білозуба посмішка?

На Уралі промайнула та щаслива пора, коли його знали й поважали, але тільки тому, що знали й поважали його батька і брата. Чому з батьком, таким завжди «правильним», любили товаришувати ті, хто «сидів», ті, кого інші всі обходили стороною, Геник тоді не розумів.

Батько ніколи не обминав «хазяйських» – так називали чоловіків із тюремним минулим і, цілком вірогідно, таким само найближчим майбутнім. Він навпаки – ніби їх притягував. Коли мати намагалася дорікнути небезпечними «пивними» знайомствами: «У тебе ж діти!» – батько у відповідь кидав різко: «Не суди!». На цьому розмова закінчувалася. У родині панував патріархат.

Тому й у брата завелось стільки друзів серед «вільновідпущених». Завдяки цьому ореолові якоїсь сили, вищої за людський суд, що його створив над їхньою родиною батько, й Геник отримав свій авторитет на вулиці ніби в готовому вигляді.

А в цьому чужому й нудному містечку, що його він дедалі більше ненавидів, мусив стверджуватися – щоразу по-новому. Що далі Геник дорослішав, то більше часу віддавав вулиці, поки остаточно не «перебрався» туди жити. І з новим життям прийшло розуміння, що самих лише бійцівських навичок мало, щоби панувати в своєму районі. А менше тепер йому не підходило.

Геник дізнався, де в місті є секція боротьби, й одного разу став на порозі сумовитого, колись білого та ошатного, а нині обдертого, вкритого мокрими сірими плямами храму на центральній площі. Храм цей стояв не в їхньому мікрорайоні, а в так званому центрі, Геник бував там рідко, тому ніколи не думав, що бажаний спортзал може квартирувати саме в цьому приміщенні, від якого за версту тхнуло цвіллю. Здавалося, величезні, важкі, вкритою іржею поверх кутих візерунків двері й відчинитися не зможуть.

А двері навіть не зарипіли, пропускаючи його всередину. Хлопчина опинився у величезній, холодній і лункій залі. Для нього, зростлого під низькою стелею двокімнатної «хрущівки», незвичним, навіть якось незрозуміло страшним виявилось склепіння над головою. Воно було вкрите лише тонким шаром недокраденого ремонтниками вапна, й абияк забілені лики святих перемижувалися там із курними відбитками м'ячів.

Під склепінням витав запах поту. І в різних кутках зали відбувалися різні події – Геник ще дужче розгубився, не знаючи, за чим спостерігати: очі розбігалися. На килимі за виступом стіни з прозоро-розмитою постаттю святого на коні й зі списом, обіймаючись, перекидалися хлопчисько, вдвічі нижчий, але набагато кремезніший за Геника, й доволі поважний дядечко.

У протилежному кутку, під ледь означеним крізь сірувате вапно силуетом матері з немовлям, на благенькому помості з гуркотом шпурляли штангу ще якісь перетягнуті пасками недовірки, червоні від натуги; ліворуч, на імпровізованому рингу, гамселили один одного хлопчиська в рукавицях, доволі схожі на Геника.

Саме туди він зважився нарешті податись. А тим часом на килимі все вже скінчилося. Дядечко досхочу покачав хлопчиська, так що Генику навіть шкода його стало.

Старанно приховуючи несміливість, яка не знати звідки взялася, він упевненою ходою рушив до того невисокого чоловіка, що спокійно облишив розпашілого переможеного учня й уместився за столик у глибині зали, де колись, напевне, були ікони й поставці зі свічками для схилених бабусь.

– Я хочу займатися боротьбою, – сказав Геник і відкашлявся тихенько.

– Скільки років?

Дядечко ще здаля встиг обвести постать новачка швидким, доволі критичним поглядом.

– Тринадцять.

Тренер підняв брову.

– Давай подивимося, що ти можеш, – він схилив голову до плеча й примруженим поглядом пошукав когось серед вихованців, які збилися в купку та витріщались на «новенького». – Он із тим спробуй... – і показав на одного низенького й кремезного.

У першій своїй пробі Геник не виграв бою, але продемонстрував силу й власні бійцівські правила, вироблені вулицею, від яких тренер усі наступні роки намагався його відучити. Але про той перший, пробний двобій хлопець згадувати не любив. Все одно боротьба – навіть із такими правилами – припала йому по смаку. Три роки з того дня ходив у храм-спортзал, як у рідний дім, і все тут було рідне, все до снаги...

До шістнадцяти років довготелесий упертюх устиг стати чемпіоном серед юніорів у вазі до 81-го кілограма не тільки області, але і всієї України. Про нього як одного з кращих вихованців борцівської секції навіть писали в місцевій газетці. Геник пишався тим, що не курить і не куштує спиртного – це робило його ніби ще вищим за однолітків. А фізично він їх давно перегнав за всіма параметрами. Тільки цього й домагався Геник. Він тепер жив на повну силу й усе навколо тішило, переповнюючи енергією.

Траплялося, щоправда, куштувати сухе вино, однак Геник чув від хлопців, що його у виноробних районах п'ють навіть малі діти, тому й сам пив як воду, для втамування спраги. Адже траплялося виїжджати на збори в різні міста. Але найприємнішим у цих поїздках було те, що Геника, гордість спортивної громадськості міста, легко звільняли від занять у школі й оцінки ставили не за відповіді біля дошки, не за контрольні, а швидше за спортивні досягнення.

Тоді ще не знали кіношних Шварценеггерів і Рембо – були живі хлопчиська з красивими біцепсами, на яких задивлялися й однокласниці, й старші дівчата... Кому б таке голови не запаморочило?

Однак по приїзді в чуже місто, де хлопчакам належало прожити півтора-два місяці, їх теж приводили в школу, але полегшувало таке горе-навчання ще й відчуття тимчасовості.

Вони вчилися ніби не по-справжньому – ну що взяти з них, із цих пустоголових спортсменів? Нікого не обходило, що Геник і не виявився б пустоголовим, якби вчителю не ліньки було спитати. Навчання хлопцеві завжди легко давалася, захотів би – відмінником був, тільки навіщо?

Зате він навчився цінувати ефект, який справляла на чужий клас юрба з п'яти-семи міцних, мускулястих підлітків. Хлопчиків домашніх, яким був Геник років із п'ять тому, маминих доньок, у котрих від вигляду цих мускулів очиці самі

закочувалися, він вдостоював іронічної посмішки, почувався велетнем серед юрби ліліпутів, пожинав плоди захопленого замилювання, дівочого обожнювання – життя посміхалося найширшою своєю посмішкою.

Коли життя так широко посміхається тобі, варто, мабуть, і замислитися: чи щира ця білозуба посмішка?

Чи не криються в сліпучому блиску порцелянових зубок закривавлені ікла?

Хто вміє замислюватися про це в свої золоті шістнадцять?

Сутичка за місце під сонцем і за зграйку симпатичних самичок завжди була короткою і рішучою, приносила тільки задоволення. Ніякого болю, один лише ривок з метою демонстрації молоді сили – і все, чого ти хочеш, належить тобі й тільки тобі. Коли, в який із цих п'яних моментів торжества Геник втратив закладений предками інстинкт, що нагадує кожному з нас про потребу бути обережними, дбати про власні скарби, не розмінюючи їх на дріб'язок, нашіптує, що проти кожної сили є ще більша? Навіщо тепер ворожити, та й чи є сенс?

Найбільш дивним здається нині те, що був він у ті незабутні роки таким само «хлопчиком-мізинчиком», як і 5–6 років тому, так само вмів поєднувати ще дитячий максималізм, юнацьке пуританство з темним розгулом пристрастей, які бушували в глибині його власного незбагненого ества.

Геник тільки зворушливо дружив із дівчатками в той час, як товариші по секції вже на повен голос вихвалялися сексуальними подвигами. Слово «секс» тоді не ходило в народі, навіть у хлопчачому товаристві розмови «про це» не були настільки цинічними та відвертими, як нині. Але Геника вже й тоді змушували морщитися «правдиві» розповіді друзів про так звані чоловічі перемоги.

Щиро кажучи, він не вірив цим вихвалянням, знаючи, наскільки важливо 16-річному «ствердитися» серед однолітків саме в такий спосіб. Те ж саме, в принципі, що й закурити в 12.

Геник ніколи не намагався ствердитись таким чином – він шокував, раз і назавжди. Але самому поки вистачало поцілунків і «затискань» у під'їзді. Нічого

схожого на закоханість, тим більше, на «перше кохання», що оспівувалося під гітару в підворіттях, досі не відчував. Його цілком влаштували загальне дівоче поклоніння протягом цих півтора-двох місяців і можливість обирати щасливу, котра вистоїть царственного поцілунку. А далі Геник просто забував її ім'я. До тих, хто колекціонує перемоги, а тим паче хвалиться ними, він теж, як виявилось, не належав. Завжди хлопця нудило від зайвої балаканини, тим більше – на такі теми.

Давно забулося дитяче лихо – складнощі з вимовлянням звуку «р», через що мусив привчитися ковтати і «л», щоб не так різала вухо гаркавість. Тепер цей уже майже непомітний дефект додавав його скупим висловлюванням особливої чарівності, навіть таємничості. А весь вигляд юного чемпіона – високий зріст, розвинута мускулатура, мужнє просте обличчя з трішки випнутою щелепою – мало на собі ледь помітний відбиток ніби якогось демонічного начала... І це зробило з Геника справжнього героя шкільних романів і дівочих снів... Для декого ж із представників молоді чоловічої статі – й чудовиськом із нічних кошмарів.

Побожний острах, який він навчився викликати в оточення, виявився навіть солодшим за скороминущу жіночу прихильність. У її швидкоплинності Геник не сумнівався ні на мить. Зате він твердо знав: якщо ти вселяєш страх – нічого сам не боїшся. Ось це й вважав своїм досягненням, винагородою за сміливість. І вона вже належала Геникові.

Справжня проба

Простіше взяти самому, ніж попросити, простіше забути, ніж пробачити, простіше відмовитися, ніж принизитись...

Поки Геник насолоджувався перемогами на всіх фронтах, відбулись і деякі зміни в родині найкращого друга Вітька.

Старший Вітьків брат вступив до Саратовського військового морехідного училища, й цим відтепер довгі роки могла пишатися родина. Хлопець він був не

дурний – так, відчуваючи цілковиту безкарність у школі дурня клеїв. Це Геник знав і не дивувався з несподіваного успіху того, на кому вчителі «хрест поставили». Однак чого б то самому Вітькові настільки носа дерти – второпати не міг. Знав же цього хлопця як облупленого, у вокзальних і вуличних подвигах той завжди залишався далеко позаду, а тут...

На сімейних зборах обговорили Вітькове майбутнє та ухвалили, що найкраще відправити його до успішного брата, щоб у тому самому місті вступив до ПТУ – подалі від «згубного впливу» шалапута й дрібного крадія Геника, що завжди підбивав тихенького Вітю на різні дурощі та заважав гарно вчитись і мати в школі зразкову поведінку... Куди й поділося миттю антирадянське «вільнодумство» п'яненького татуса! Виявилося, ганебне Вітькове минуле цілком лежить на совісті шибайголови сусіда. Годі! – сказали обурені батьки. Негоже хлопчиківі, в якого такий розумний старший брат, валандатися з абикимом!

Так Геник втратив того, кого вважав другом з 12-ти років.

Чи було це зрадництвом?

У книжках подібне саме так і називалося. Але вже набагато пізніше Геникові належало зрозуміти: для типової радянської родини подібна зміна «пріоритетів» така сама природна, як дихання.

Мало знати, що в цьому світі кожен за себе – не слід забувати й іншого: люди ніколи не пам'ятатимуть про тебе нічого доброго. Для твого оточення – ти тільки потенційне зло, хоч би як старався довести протилежне. Нікого не переконаєш, що тебе не обдарувано милістю товаришування чи бодай спілкування з тобою. Бо природного як дихання спілкування не існує – воно завжди потреба, тому завжди нещире. Так для себе постановив Геник, спостерігаючи за Вітьковою «оновленою» сім'єю.

Люди тобі ніколи не пробачать близькості, дружби з собою, спільних провин, дурниць і навіть злочинів, припишуть усі свої підлі думки тобі, обвинуватять у всіх своїх гріхах тебе, назвуть тебе причиною власних нещастя і мститимуться – все життя жорстоко й нещадно мститимуться за те, що колись добровільно вивернули при тобі своє гниле нутро...

Найстрашнішими ворогами виявляються ті, кого ти вважав найближчими.

І все одно Геник із його завзятою, упертою, заклятою наївністю й далі вважав, що не повинен, не може, не сміє чинити з іншими так, як вони з ним! Що більше людина стикається в житті з підлістю, то наївнішою стає. Тоді Геник ще не знав: наївність – не завада мудрості.

Вдарити у вилицю за брутальне слово – так; плюнути в пику за боягузтво – свята справа; відвернутися за зрадництво, зневажати за непорядість – природно! Тільки самому не впасти до такого рівня, тільки не уподібнюватися до дрібноти, не закалятися...

За це доля карає ще жорстокіше, адже тих, чиї голови підносяться над юрбою, – здаля видно. Навіть коли Геник довідається про це – поводитись інакше не зуміє, не зможе. Не його воно. Простіше взяти самому, ніж попросити, простіше забути, ніж пробачити, простіше відмовитися, ніж принизитись... Життя за таким законами завжди страшне. І той, хто приречений так жити, – страшний подвійно, бо ні перед чим не зупиниться. І не пошкодує – в першу чергу себе...

Вітя розповідав йому про своє нове життя, тупо розглядаючи носки власних черевиків.

Геник навіть не відчував злості, образи – тільки безмежний, неймовірний подив. Ще якийсь місяць тому вони навперебій проклинали цей світ брехунів і лицемірів, на повен голос висловлювали презирство, присягалися, що ніколи не житимуть, як дрібні, жалюгідні людці, запевняли, що вони – з іншого тіста, що рівних за силою духу їм нема... І що ж тепер? Син п'яниці та вокзальної злодійки читає йому, Геникові, проповіді про те, що варто зробитися поміркованим, забути шкільні витівки, взятися до роботи над собою, замислитися про власне майбутнє, вступити в комсомол, бо без нього тепер – нікуди...

Вітько ніби вже бачив своє прекрасне майбутнє – братову кар'єру флотського інтенданта з безстроковим і неподільним допуском до жаданої для всіх «гомо советикусів» безкоштовної, узаконено-злодійської годівниці, можливість прилаштувати Вітька з його «престижним» свідоцтвом зварювальника якогось там розряду на кораблебудівний завод, та не просто на завод, а на таємне виробництво не абичого, а підвідних човнів! Та тут тобі всім годівницям годівниця! Рай земний! Що перед цим якась там дитяча двірська дружба? Не бачили тоді засліплені веселковими перспективами Вітькові очі єдиного: свого

майбутнього повернення в місто юності після розвалу Союзу і втрати «золотого дна» в Саратові, своїх спроб спіймати Геників погляд, марних спроб. Зараз він дивився на носики своїх черевиків, не зважуючись підняти очей, котрі почали б тоді розгублено бігати. Минуть роки – й Геник дивитиметься крізь нього, прямо та спокійно, пронизуючи поглядом бліду тінь друга свого дитинства. Вітько не міг цього бачити, а Геник – бачив уже тої хвилини, коли вислуховував слова, які були для нього зреченням.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купити: https://tellnovel.com/ruchay_ganna/smugastiy-mov-zhittya

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)